

Pojista miehiä?

JOHANNA LAMMI-TASKULA

”Miehen mallia” kaipaavat nykyään monet yksinhuoltaja-äitien, päiväkodin tätien ja koulun naisopettajien kasvattamista lapsista huolestuneet tahot. Ajatuksen miehen mallista sisältyy se käsitys, että miehet olisivat ”yhdestä puusta”, että olisi olemassa jokin miehisyyden ydin, jonka vaikutuspiirissä lasten kasvu ja kehittyminen olisi hyvää ja tervettä. Miehenä olemisen tapoja on kuitenkin monenlaisia, ja ne muuttuvat ajassa ja paikassa. Vuonna 1999 Arto Jokinen toimitti antologian ”Mies ja muutos” (Tampere University Press), jossa miehisyyttä tarkasteltiin erityisesti seksuaalisuuden, isyyden sekä väkivallan näkökulmista. Uudessa ”Yhdestä puusta” -antologiassa maskuliinisuuksien rakentumista lähestytään populaarikulttuurin kautta.

Kirjan johdantoartikkelissa Arto Jokinen esittelee maskuliinisuuden teoriaa viiden erilaisen maskuliinisuuden määritelmän kautta. Persoonallisuuteen ja ruumiillisuuteen viittaavien piirteiden kategoriana ymmärretystä maskuliinisuudesta hän etenee maskuliinisiin ideaaleihin ja maskuliinisuuteen aika- ja paikkasidonnaisena sosiaalisena prosessina, joka pakottaa tai houkuttelee miehiä omaksumaan tiettyjä olemisen tapoja. Maskuliinisuutta voidaan ymmärtää myös diskursseissa eli puhe- ja ajattelutavoissa tuotettuna ”toutuena”. Kun tähän lisää toimijuuden eli tekemisen ja toistamisen näkökulman, maskuliinisuus määrittyy sinä, miten kulttuurin jäsenet ”merkitsevät, merkityksellistävät ja represen-

toivat tekoja, eleitä, asioita ja ilmiöitä maskuliinisiksi”.

Elina Mikola tarkastelee omassa artikkelissaan rulla- ja lumilautailukulttuuria ja siihen liittyviä käsityksiä miehuudesta lautailulehtien kielellisten käytäntöjen valossa. Mikolan mukaan lautailukulttuuri etsii ratkaisua kahden identiteetin ristiriitaan: poikamaisen huolettomuuden ja auktoriteettien vastustamisen rinnalla kulkee korostettu miehisuus, jossa painottuvat vaara, vapaus, liike ja elämyksellisyys. Vastapainoksi tasarvon ja sukupuolineutraaliuden leimaamalle valtavirtaretorialle lautailukulttuurissa korostetaan sukupuolieroa, mutta aina ei voi olla varma siitä, missä kulkee konservatiivisuuden ja parodian raja.

Sukupuolieroa korostetaan myös Slitz-miestenlehdessä, jonka ensimmäisiä vuosikertoja Arto Jokinen analysoi. Jokisen mukaan naisten ja miesten välinen suhde perustuu Slitzin diskursissa vastakohtaisuuteen: mies on kaikkea sitä, mitä nainen ei ole, ja päinvastoin. Ero perustellaan biologialla ja siitä seuraa kyvyttömyys yhteisymmärrykseen ja yhteistyöhön. Miehen ja naisen suhde ei perustu läheisyyteen, vaan se on tekniikkalaji, johon liittyviä välineellisiä ”panomiehen” vinkkejä lehti lukijoilleen tarjoilee. Naisen välineellistämisen ohella maskuliinisuutta rakennetaan nimeämällä ”oikealla tavalla miehisä” tuotteita, joita miehen tulisi kuluttaa. Näitä eivät ole vain perinteiset tekniset laitteet, vaan myös trendivaatteet ja kosmetiikka, joita

Arto Jokinen (toim.)
Yhdestä puusta
Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa
Tampere University Press, 2003
248 s.

aiemmin on pidetty naisten elämään kuuluvina. Ilmeisesti trendikkäitä panomiehiä – tai sellaisista kiinnostuneita – ei Suomesta löytynyt riittävästi, koska lehteä ei enää julkaista suomenkielisenä.

Niklas Vainio ja Markku Soikkeli käsittelevät maskuliinisuutta tiettyjen, kulttuurisissa teksteissä esiintyvien mieshahmojen kautta: Vainio kirjoittaa Veikka Gustafssonista (”Veikka on rationaalinen, heteroseksuaalinen, suomalainen ja isänmaallinen sankarimies”) ja Soikkeli Rauli ”Badding” Somerjoesta (”hänen paikkansa poika-mies-akselilla on tukevasti määrittymätön”). Heli Perkkio ja Hans Wessels kirjoittavat maskuliinisuudesta hevirockissa ja popmusiikissa. Perkkio kuvaa, miten perinteiset miehen merkit yhdistyvät hevisä kapinaan yhteiskuntaa vastaan. Suurella äänenvoimakkuudella, voimakkaalla mustalla väriellä ja teatraalisella liikehdinnällä luodaan kuvaa miehisestä valasta samalla, kun perinteistä mieskuvaa ilkutaan meikkaamisen, pitkien hiusten ja korujen välityksellä. Wessels toteaa, että suosittujen miespoppareiden mahdollisuus ylittää perinteisiä sukupuolirajoja liittyä lopulta

maskuliinisuuden hegemoniseen positioon, toisin sanoen siihen, että miehillä on enemmän valtaa ja sitä kautta suurempi vapaus tehdä musiikkimarkkinoilla rahaa ”erilaisuudella”.

Pasi Salonen analysoi huumoria ja maskuliinisuutta Pietarin kadun Oilers Go Go -radio-ohjelmassa ja Kanerva Eskola miehiä Rocky Horror Picture Show -elokuvassa ja sen katsojakunnassa. Rocky Horror -elokuvaan liittyy kulttimaineeseen yltänyt katsojaosallistuminen: katsomo pukeutuu elokuvan hahmojen tapaan, toistaa katsomossa elokuvan tapahtumia ja dialogia, elävöittää elokuvaa erilaisten esineiden avulla (esimerkiksi heittelee riisiä hääkohtauksen yhteydessä) ja muuttaa elokuvatekstia

välihuudoin. Eskola purkaa elokuvan mieshahmojen asetelmaa, jossa kamppailevat luonnollinen ja kulttuurinen, oleminen ja tekeminen. Jännitteet heteronormatiivisen ja queerin välillä samoin kuin karnevalistinen fankulttuuri antavat Eskolan mielestä mahdollisuuden leikkiä sukupuolella, nähdä sukupuoli monitulkintaisena rakennelmana ja unohtaa ainakin hetkeksi sen normatiivisuus.

Tämä Arto Jokisen toimittama antologia esittelee poikien ja miesten osa- ja vastakulttuureita ja erilaisia tapoja olla mies. Yhteistä kirjan artikkeleille on kriittinen asenne: se kysyy, johtavako hallitsevan maskuliinisuuden vastustaminen ja miehisyyden moninaistuminen miesten vallan

yleisempään kyseenalaistamiseen. Vastaus on ei. Vastakulttuureina näyttäytyvät maskuliinisuudet eivät uhkaa hegemonista maskuliinisuutta vaan pikemminkin uusintavat ja vahvistavat sitä. Sukupuolten välisiä sopimuksia ei kirjoiteta uusiksi, vaikka marginaalisemmat maskuliinisuudet tekisivätkin hie-man pilkkaa valtaa pitävistä miehisyyksistä. Ympäröivä kulttuuri siis pitää kyllä huolen siitä, että pienillä pojilla riittää miehen mallia, eikä maskuliininen valta katoa minnekään naisvaltaisesta kasvatusympäristöstä huolimatta. Ehkä se olisikin uhattuna vasta sitten, jos hoivaavien miesten vastakulttuuri alkaisi nostaa päätään?